

Motion till riksdagen 2005/06:L25

**av Yvonne Andersson m.fl. (kd)
med anledning av prop. 2005/06:99**

Nya vårdnadsregler

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över reglerna kring domstolarnas förfarande vid tvistemål om barn så att personer med gedigen barnkunskap och insikter om de psykosociala problemen hanterar dessa fall.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en uppföljning av reglerna om växelvis boende.

Motivering

I inledningen av FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) formuleras det som också är Kristdemokraternas idémässiga grund för familjen. Familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars, och särskilt barnens, utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället. Barnet bör, för att kunna uppnå fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse.

Kristdemokraterna hävdar att människor utvecklas, mognar och mår bäst i små grupper. I den lilla grupp som en familj utgör får familjemedlemmarna möjlighet att möta kärlek, omtanke och förståelse, men också ställas inför krav och ta ansvar. På det sättet anknyter familjen som gemenskap till människans djupaste behov – behovet att bli sedd och att inte vara utbytbar.

En viktig förutsättning för att en familj ska fungera är att alla respekterar vissa grundläggande värden som jämställdhet och respekt för varje människas integritet. En annan är att familjen fungerar som en öppen enhet, som en bas för ett vidare samhällsengagemang. I vårt föränderliga och globaliserade samhälle ökar familjens betydelse som identitetsskapare och balanspunkt. Perfekta familjer och felfria föräldrar existerar självfallet inte. Precis som i alla andra mänskliga sammanhang uppstår konflikter och det begås misstag

Fel! Okänt namn på

också inom familjen. Trots sina brister är familjen den viktigaste byggstenen i samhället och den livsform som har störst möjlighet att vara den lilla nära gemenskap som behövs för att människor ska växa. Fungerar inte familjen som en bas fungerar inte heller samhället. Övergrepp och förtryck kan aldrig tolereras inom familjen, lika litet som någon annanstans. Men att sådant förekommer kan aldrig tas till intäkt för att avfärda familjen som samlevnadsform.

Barns rätt i vårdnadstvister

Varje år upplever drygt 50 000 barn i Sverige att deras familjer splittras. Antalet vårdnadsutredningar blir allt större. Den bästa lösningen i de allra flesta fall är att föräldrarna har gemensam vårdnad om barnen efter separationen. Merparten av de föräldrar som bryter upp från ett förhållande med barn, klarar av att lösa vårdnads- och umgängesfrågorna på ett sätt som minimerar skadorna för barnen. För de familjer som inte kan komma till en gemensam uppgörelse på egen hand finns hjälp att få av familjerådgivare och socialsekreterare. Tyvärr fungerar inte alltid detta och ärendet går då ofta vidare till domstol. I många fall, men fortfarande alltför få, enligt vår mening, lyckas domstolen förmå föräldrarna att komma överens. Det är självfallet angeläget att föräldrarna kan förlikas tidigt i processen och därmed förhindra en utdragen och smärtsam rättegång. I vårdnads- och umgängesprocesser finns det inga vinnare, bara förlorare. Barnet eller barnen lider den största förlusten och känner dessutom en splittrad lojalitet gentemot sina föräldrar. Enligt resultat av länsstyrelsernas tillsyn (*Social tillsyn 2004*) har flera kommuner utvecklat gruppverksamhet för barn som berörs av svåra separationer, vilket är positivt. Tyvärr har kommuner svårt att rekrytera kontaktpersoner för övervakat umgänge. Detta leder till att barn inte kan umgås med sin förälder och att domar inte verkställs.

Bakom tillkomsten av lagen om gemensam vårdnad låg den helt riktiga tanken att föräldrar har ett gemensamt ansvar för sina barn. Problemet med dagens lagstiftning är att den i alltför hög grad förutsätter att föräldrar som separerar kan avgöra var och hur ofta barnen ska bo och träffa vardera föräldern utan att det uppstår konflikter. Lagstiftningen utgår också från att föräldrarna ska dela på de utgifter de har för barnen. Så ser det tyvärr inte alltid ut i verkligheten.

Även om huvudmotivet för de flesta föräldrar är en önskan att få vara nära sina barn under deras uppväxt finns det ibland direkt ekonomiska motiv till att slåss om vem barnen ska vara folkbokförda hos. Den förälder som barnet folkbokförs tillsammans med bli automatiskt boförälder. Att vara boförälder innebär en hel del ekonomiska fördelar.

Den nuvarande lagstiftningen har svagheter, i synnerhet ur barnens perspektiv, och Kristdemokraterna har i flera år lagt motioner i syfte att få en ändring av lagstiftningen till stånd. Därför välkomnar vi regeringens förslag till nya vårdnadsregler, men vi ser en del problem med förslagen.

Fel! Okänt namn på

Något måste göras för att minska antalet vårdnads- och umgängestvister i domstol. Varje fall som leder till process är ett misslyckande från samhällets sida. Med det menar vi inte att man ska införa något slags förbud mot om- eller överprövning av sådana avgöranden. Kristdemokraterna anser att regeringen ska verka för förebyggande åtgärder så att vårdnads- och umgängesfrågor i mindre utsträckning än idag ska behöva gå till domstol för avgörande. Det är viktigt att överväga åtgärder som att slussa in föräldrar i samarbetsamtal och liknande.

Enligt regeringens förslag till nya vårdnadsregler ska barnets bästa vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge, något som Kristdemokraterna välkomnar. Barnet det tvistas om är alltid i en utsatt situation. Kristdemokraterna anser att endast personer med dokumenterad barnkunskap och utbildning om de psykosociala problemen ska hantera sådana tvister. Regeringens bedömning är att det vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge är ”viktigt med utbildning och kompetensutveckling”. Regeringen menar vidare att de positiva effekter som specialisering av domare kan medföra bör tas till vara, och att det bör åvila varje domstol att – inom ramen för nuvarande ordning – överväga frågan om specialisering i syfte att ytterligare stärka och förbättra kompetensen beträffande frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Kristdemokraterna anser inte regeringens bedömning vara tillräcklig. Frågan bör utredas vidare i syfte att öka domstolens sakkunskap. Det är hög tid att komma till rätta med detta. Ett bra exempel på detta är Resurscentrum för Brottsprevention och Brottsbekämpning (RBB), som har Linköpings universitet som huvudman. Centrumet är ett samarbete mellan universitetet och en rad olika myndigheter. Resurscentrumet ska bl.a. utbilda personer inom rättsväsendet. Kristdemokraterna anser även att domstolarna ska ha sakkunniga i barnfrågor.

Kristdemokraterna anser vidare, i likhet med Barnombudsmannen (BO), att barn ska få rätt till ett särskilt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge. Det är barnen som blir lidande om inte samhällets stöd till dem och deras familjer räcker till. Kristdemokraterna begär att regeringen skyndsamt ska utreda frågan om särskilda biträden för barn i alla mål om vårdnad, boende och umgänge, eftersom den frågan inte togs upp av 2002 års vårdnadsutredning. I departementspromemorian *Utövandet av barns rättigheter i familjerättsprocesser* (Ds 2002:13) föreslås att Sverige ratificerar den europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter. Flera lagändringar föreslås i syfte att förstärka barnets rätt i processen, bl.a. att det ska vara möjligt för domstolen att förordna ett särskilt biträde för barnet. Promemorian bereds fortfarande i Regeringskansliet, trots att det gått fyra år sedan den kom. Kristdemokraterna uppskattar regeringens allmänna ambition att stärka barnets rätt. Mer kan dock göras än vad som förslagits. Barnets processuella ställning måste stärkas i samband med ärenden om vårdnad, boende och umgänge.

Det är mycket allvarligt att barn i Sverige förvägras rätten till barnpsykiatrisk behandling eller sociala stödinsatser på grund av att en vårdnadshavare motsätter sig detta. Särskilt stötande blir det om behandling och stödåtgärder behövs för att vårdnadshavaren begått våldsbrott mot någon i familjen. Regeringen föreslår inte någon lösning i frågan om vårdnadshavarens bestämman-

Fel! Okänt namn på

derätt när det gäller hälso- och sjukvård för barnet. Kristdemokraterna anser att detta problem måste få en snabb lösning.

Enligt regeringens bedömning i den nu aktuella propositionen bör möjligheten att vid gemensam vårdnad döma till s.k. växelvist boende mot en förälders vilja finnas kvar. Flera remissinstanser har haft invändningar mot detta och anser att denna möjlighet bör tas bort. Barnombudsmannen (BO) är en av remissinstanserna som anser att möjligheten inte ska finnas kvar i de nya vårdnadsreglerna. Regeringen menar i propositionen att växelvist boende ställer särskilda krav och att en grundläggande förutsättning för denna boendeform är att föräldrarnas samarbetsförmåga är särskilt god. Barnets behov måste alltid få komma i första rummet. Föräldrarna måste också bo förhållandevis nära varandra och barnets egen inställning har stor betydelse. Regeringens sammantagna bedömning är att möjligheten att besluta om växelvist boende mot en förälders vilja bör finnas kvar. Kristdemokraterna är skeptiska till detta och anser att systemet snarast bör följas upp och utvärderas utifrån barnets perspektiv. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 18 april 2006

Yvonne Andersson (kd)

Ingemar Vänerlov (kd)

Helena Höij (kd)

Olle Sandahl (kd)

Ingvar Svensson (kd)

Peter Althin (kd)